

Wprowadzenie

Minęło dwadzieścia lat od śmierci jednej z najwybitniejszych postaci nauki prawa – Profesora *Jerzego Wróblewskiego*. Jego twórczość wyznaczała kierunki niemalże we wszystkich obszarach prawoznawstwa, czego dowodem jest ogromny dorobek naukowy – nie tylko w ilości napisanych przez niego prac (około 800 pozycji), ale również w nowatorstwie naukowym – który wpływał na myśl prawniczą zarówno w Polsce, jak i na świecie.

Literatura przedmiotu pokazuje, że dwadzieścia lat, które minęły od śmierci tej wybitnej postaci nauki polskiej, to okres, po którym zaproponowane przez niego teorie można poddać wielostronnej analizie i krytyce oraz dokonać podsumowania jego dorobku ze szczególnym uwzględnieniem wpływu intelektualnego na aktualną problematykę prawoznawstwa. Jesteśmy przekonani – jako redaktorzy tej książki – że idea ta została, przynajmniej w pewnym zakresie, zrealizowana. Oczywiście ze względu na ogromny dorobek naukowy *J. Wróblewskiego* nigdy nie było naszym zamiarem wyczerpująco opracować jego spuściznę naukową jako przedsięwzięcie jednorazowe. Mamy jednak nadzieję, że książka ta rozpocznie wydawniczy proces refleksji naukowej nad jego twórczością i jako pierwsza, która skupia w sobie krytykę (w najszerszym tego słowa rozumieniu) jego dorobku naukowego, będzie inspiracją do dalszych opracowań.

Twórczość *J. Wróblewskiego* obejmowała wszystkie obszary problemowe teorii i filozofii prawa i odpowiednio do tego przedmiotem prezentowanych artykułów jest tematyka całości przestrzeni tej dziedziny wiedzy. Ujmując – tytułem wprowadzenia – meritum treści oddanych do rąk Czytelnika artykułów, można wskazać na pięć płaszczyzn refleksji odnoszącej się do twórczości *J. Wróblewskiego*.

Niewątpliwie największym obszarem badań i proponowanych przez niego rozwiązań merytorycznych pozostaje problematyka ogromnego dyskursu stosowania prawa, a w szczególności problematyka wykładni prawa. To zagadnienie zostało poddane obszernej analizie i krytyce w artykułach *Adama Szota* (UMCS), *Jakuba Kaczyńskiego* (UŁ), *Jakuba Koperskiego* (UŁ), *Darii Daneckiej* i *Kasjana Wiśniewskiego*

(UŚ) oraz *Anny Koropczuk* (UWr). Pierwszy z nich podkreśla szczególną rolę ocen w procesie stosowania prawa, a tym samym realizację rozmaitych wartości, oraz zwraca uwagę na szczególną pozycję takich wartości, jak jednolitość i elastyczność stosowania prawa jako metareguł (metawartości) w stosunku do innych wartości realizowanych w tym procesie. Drugi koncentruje się na przedstawieniu istoty koncepcji wykładni klaryfikacyjnej, porównując ją z koncepcją derywacyjną wykładni oraz podkreślając rolę *claritas* jako założenia zdeterminowanego wyborem określonej koncepcji filozoficznej (a dokładnie metalogicznej) w akceptacji zasady *clara non sunt interpretanda*. Trzeci prezentuje koncepcję ideologii swobodnej decyzji sądowej, uwypuklając szczególną społeczną rolę sędziego jako uczestnika procesu stosowania prawa oraz wykształcenie się szczególnego typu reguł, zwanych prawem sędziowskim. Podkreśla również zakres niebezpieczeństw, jakie wiążą się z przyjęciem tej koncepcji, i kontrowersje z nią związane. Czwarty zawiera bardzo ciekawe spostrzeżenia odnoszące się do niejasności związanej z doбором kryterium oddzielenia tzw. łatwych i trudnych przypadków w procesie stosowania prawa oraz wskazuje na enigmatyczne posługiwanie się pojęciami „trudny przypadek” – „łatwy przypadek”, a także na ogromne trudności z kwalifikowaniem *in abstracto* danego przypadku stosowania prawa jako trudnego albo łatwego. Wreszcie, piąty z wyżej wymienionych artykułów wskazuje z jednej strony na specyfikę orzecznictwa sądów międzynarodowych i niemożliwość adekwatnego stosowania modeli teoretycznych do podejmowanych na ich gruncie decyzji stosowania prawa, z drugiej zaś podkreśla konieczność dostrzeżenia wielowarstwowości tych modeli i wskazuje tym samym na niebezpieczeństwo kryjące się w uogólnianiu oceny ich adekwatności do specyfiki danego organu stosującego prawo. Treść wszystkich wskazanych powyżej artykułów ujawnia nie tylko możliwość wielostronnej interpretacji koncepcji sądowego stosowania prawa i wykładni prawa *J. Wróblewskiego*, ale przede wszystkim pokazuje aktualność teoretyczną budowanych przez niego modeli i obecność proponowanych w nich rozwiązań w dyskusji oraz praktyce prawoznawstwa.

Drugim obszarem zainteresowań działalności naukowej *J. Wróblewskiego* był obszar dyskursu tworzenia prawa, który został przez niego wielostronnie opisany i znalazł swój naukowy wyraz m.in. w takich monografiach, jak „Teoria racjonalnego tworzenia prawa” i „Zasady tworzenia prawa”. Teoretyczna problematyka odnosząca się do dyskursu tworzenia prawa wydaje się być zawsze aktualna ze względu na

pojawiającą się w wielu okresach dynamikę przemian społecznych. Tezę tę w pełni potwierdziła treść artykułów *Marcina Winiarza* (KUL), *Adama Kasprzyka* (KUL) oraz *Michała Peno* (USz). Podobnie jak w dyskursie stosowania prawa treść wskazanych tu artykułów ujawnia obecność rozwiązań i propozycji teoretycznych ujęć modelu tworzenia prawa, a także teoretycznych analiz systemu prawa zaproponowanych przez *J. Wróblewskiego*. Pierwszy z artykułów szczegółowo omawia model racjonalnego tworzenia prawa oraz postuluje potrzebę jego stosowania w znacznie szerszym stopniu niż obecnie i zwraca uwagę na popełnianie błędów w utożsamianiu pojęcia teorii racjonalnego tworzenia prawa z pojęciem racjonalnego prawodawcy. Drugi podkreśla wielki wpływ dorobku *J. Wróblewskiego* na obecny stan techniki legislacyjnej jako wartości poprawy jakości tworzonego prawa. Artykuł analizuje koncepcję ustawy o tworzeniu prawa oraz przedstawia ją z punktu widzenia historycznego, czyli kształtowania się tej wizji, poczynając od projektu, a skończywszy na wskazaniu jej elementów we współczesnych rozwiązaniach techniki legislacyjnej. Trzeci z artykułów odnoszących się do omawianej dziedziny działalności naukowej *J. Wróblewskiego* dotyczy zagadnień z obszaru polityki prawa, a dokładnie tego jej fragmentu, który skierowany jest na szeroko rozumianą sferę penalną. Autor podkreśla w nim ogromną rolę preferencji aksjologicznych istniejących w dyskursie tworzenia prawa oraz instrumentalnie nieumiejętne traktowanie prawa jako środka realizacji uznanych przez prawodawcę wartości.

Trzecim obszarem teoretycznej refleksji mającej swój wyraz w wielu publikacjach *J. Wróblewskiego* są zagadnienia metodologiczne odnoszące się do nauki prawa, a w szczególności określenie statusu naukowego prawnoznawstwa i jego relacji do innych dziedzin wiedzy. *J. Wróblewski* wielokrotnie stawiał pytanie o naukowość refleksji nad prawem i stosunek prawnoznawstwa do innych nauk, a także pytał o możliwość dokonywania takich porównań. Jego twórczość wyraźnie wykazuje tezę o naukowości tej dziedziny wiedzy i zawiera liczne argumenty ją wspierające. Temu obszarowi poświęcone są prace *Jakuba Łakomego* (UWr), *Agaty Grabowskiej* (KUL) i *Sylwii Wojtczak* (UŁ). Pierwszy z wymienionych autorów silnie uwypukla tezę *J. Wróblewskiego* o złożoności ontologicznej prawa i konieczności stosowania wielu metod i technik badawczych w tej dziedzinie wiedzy oraz akcentuje niezbędną współpracę i integrację nauki prawa z naukami pozaprawnymi. Drugi z artykułów szczegółowo omawia poszczególne płaszczyzny badania prawa w ramach zaproponowanego przez *J. Wróblewskiego* ujęcia

wielopłaszczyznowości metodologicznej prawoznawstwa. Z kolei trzeci wnikliwie analizuje przyjęte przez Profesora modele nauk prawnych z perspektywy metodologicznej, aksjologicznej, materialnej i edukacji prawniczej oraz podkreśla, że przyjęcie jednego z wybranych materialnych modeli nauk prawnych ma bezpośredni związek z koniecznością przyjęcia jednego z modeli edukacji prawniczej.

Czwartym obszarem zainteresowań naukowych *J. Wróblewskiego* było zagadnienie mieszczące się w pojęciu informatyki prawniczej. Współcześnie jest ono niezwykle istotne, ale wydaje się, że w refleksji nauki prawa stoi w cieniu obszarów problemowych wskazanych powyżej. *J. Wróblewski* był odważnym nowatorem w rozwiązaniach informatyki prawniczej i jednym z nielicznych, którzy zawsze dostrzegali konieczność konceptualizacji tej problematyki, choć niewątpliwie jest to zapoznany obszar jego działalności naukowej. Tej problematyce poświęcony jest artykuł *Martyny Popiołek* (UŁ), podkreślający istotny wkład naukowy *J. Wróblewskiego* w rozwój informatyki prawniczej i prawa informatycznego.

Piąty obszar naukowej działalności *J. Wróblewskiego* to tematyka, której nie jest poświęcony żaden osobny artykuł, ale która jest zawarta we wszystkich prezentowanych w tej książce pracach, gdyż jest obecna we wszystkich dziełach *J. Wróblewskiego*. Obszar ten zawsze stanowi immanentną część każdej poważnej refleksji naukowej. Chodzi o zagadnienia związane z filozofią prawa i obszarem ogromnej problematyki wyrażającej się w stwierdzeniu, że prawoznawstwo, tak jak każda nauka, szuka swojego uzasadnienia i dokonuje tego na co najmniej dwóch płaszczyznach. Po pierwsze, na płaszczyźnie uzasadnienia samej siebie, a po drugie, na płaszczyźnie uzasadnienia poruszanej przez nią problematyki. Aparat pojęciowy prawoznawstwa, jak i każdej nauki, jest niewystarczający do uprawiania tego typu refleksji, w związku z tym sięga się zwykle do aparatu pojęciowego filozofii. Nauka prawa jest niewątpliwie ogromnym obszarem wiedzy, który wiele czerpie z refleksji filozoficznej, czego doskonałym przykładem jest problematyka obowiązywania zewnętrznego prawa (uzasadnienia prawa), problematyka statycznych i dynamicznych koncepcji wykładni, problematyka ideologii decyzji stosowania prawa, problematyka preferencji aksjologicznych w obszarze tworzenia prawa oraz problematyka języka i działań komunikacyjnych, tkwiących na stałe w sferze społecznej. Treści wszystkich artykułów doskonale pokazują obecność tej niezwykle trudnej problematyki. Pokazują również zdeterminowanie przyjętej teorii przez uznanie pewnej wizji filozofowania i nieuchronność